

Research Article

 DOI: 10.22124/jol.2024.26384.2442

University of Guilan

Iranian association of penal law

Criminal law Research
A Biannual Journal
Vol . 15, No.2, Fall (2024) & Winter 2025(Serial 30)

**The Scope of Documents of Global and Regional Organizations in Strengthening
the Legal Capacity to Deal with Terrorist Crimes**

1. Peyman Namamian,

Associate Professor of Criminal Law and Criminology, Faculty of Administrative Sciences and Economics, Arak University, Arak, Iran (Corresponding Author: p_namamian1512@yahoo.com)

Submit Date:2024/01/04

Accept Date:2024/08/16

Abstract:

Terrorist crimes are a serious threat to people's Lives, security and a deep security challenge for countries. At the same time, regulations, policies and other counter-terrorist crime mechanisms can directly or indirectly have serious restrictions on fundamental rights and negatively affect individuals, groups and society as a whole. The efforts of international and regional organizations to deal with terrorist crimes have never been without challenges. These organizations played an important role as a space for dialogue and information exchange. In the negotiations of organizations, governments can be trained to better understand other governments and thus pave the way for the optimal and effective use of tools in the future. While contributing to the development of mutual and favorable understanding, the organizations provide the possibility of the convergence of the views of the governments regarding terrorist crimes. The study method in this research is descriptive-analytical and based on written documents and sources by means of a library study, which was used to collect information from a fingerprinting tool.

Key Words: *Terrorist Crimes, Global and Regional Organizations, United Nations, International Peace and Security*

1. Introduction

Terrorist crimes have long been a concern of the international community. Designing international efforts against terrorist crimes is often a difficult and lengthy process that sometimes does not lead to any concrete results. Despite the lack of consensus of the international community within the framework of the United Nations and related institutions such as the General Assembly of the Security Council in approving a global convention to define and criminalize terrorism, regional organizations have been able to achieve such importance through greater convergence and mutual understanding of regional needs.

However, while processing all the documents dealing with terrorist crimes in the territory of global and regional organizations, the author is trying to answer the questions of “How do global and regional organizations react in dealing with terrorist crimes?” and “Are global and regional organizations capable of dealing with evolving terrorist crimes in the new era?” and to provide a suitable answer and finally, as a summary of the issues in the results of research studies to start presenting practical findings.

2. Methodology

The study method in this research is descriptive-analytical and based on written documents and sources by means of a library study, which was used to collect information from a fingerprinting tool.

3. Results and Discussion

With the end of the Cold War, the nature of terrorist crimes fluctuated as the types of terrorist violence often became more popular along with suicide attacks. This trend began before September 11, 2001, and was reinforced by the targeting of local regimes by non-state actors such as al-Qaeda.

Meanwhile, local terrorism, the change in the nature of non-state political violence, and the increase in the number of attacks caused international organizations (such as the International Atomic Energy Agency, the International Civil Aviation Organization and the International Maritime Organization) and regional organizations (such as the Organization of American States, the Arab League and the Shanghai Cooperation Organization) adopted new anti-terrorist instruments before the 2001 attacks, but for the most part, a new wave of anti-terrorist instruments began after September 11, 2001.

Legal responses to terrorist crimes still reflect differences between states and between regions; Because it built on the legacy of previous efforts, it also incorporated new considerations. However, any international obligation is only as strong as the willingness of states to honor or enforce it.

4. Conclusions

Although the strategy of global and regional organizations encourages the member states to cooperate and coordinate, the possibility of operationalizing the proposed strategies in creating priorities and developing programs against terrorist crimes seems tangible.

Therefore, adopting policies such as coordination of governments in the implementation of the legal provisions of international and regional organizations, coordination of capacity building programs and global and regional technical assistance and even bilateral in the implementation of anti-terrorist action plans, cooperation of government and private institutions at the national and against the threats caused by committing terrorist crimes and capacity building to strengthen the institutional capacity of member states for technical cooperation to deal with terrorist crimes, can create consensus among member states and the possibility of convergence in global and regional organizations in strengthening and creating legal capacities.

5. Selection of References

- Bagherinezhad, Zeinab (2024), A Contemplation on the Fundamental Principles Governing Criminal Proceedings, **Criminal Law Research**, 15(1): 7-20. [In Persian]
- Bitjam, Ramsin, Mohammad Ali Khosravi, Reza Jalali and Didekht Sadeghi-Haqiqi (2022), European Union's Normization Strategy in Facing Terrorism and the Growth of Extremism, **International Relations Studies**, 15(2): 113-139. [In Persian]
- Pirbadaghi, Saeeda and Mohsen Abdulahi (2021), European Union Actions against Terrorist Crimes, **Detective**, 15(56): 43-63. [In Persian]

- Pirouzan, Alireza (2009), The European Union and the Terrorism Phenomenon, **Political-Economic Information**, 24(266): 83-82. [In Persian]
- Saed, Mohammad Jaafar (2009), **Legal Criteria in Separating Terrorism from the Right to Self-Determination, Proceedings of the Muslim World Victims of Terrorism Conference**, Volume II, Tehran: Publications of the World Islamic Peace Forum, First Edition. [In Persian]

Citation:

Namamian, P (2024&2025), “The Scope of Documents of Global and Regional Organizations in Strengthening the Legal Capacity to Deal with Terrorist Crimes”, **Criminal Law Research**, 15(30), pp. 173-189. DOI: 10.22124/jol.2024.26384.2442

Copyright:

Copyright for this article is transferred by the author(s) to the journal, with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

قلمرو اسناد سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای در تقویت ظرفیت‌های حقوقی مقابله با جرایم تروریستی

۱- پیمان نامامیان *

دانشیار حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه اراک، اراک، ایران.

✉ p_namamian1512@yahoo.com

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۱۰/۱۴	تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۲۶
-------------------------	-------------------------

چکیده:

جرایم تروریستی تهدیدی جدی برای جان و امنیت مردم و یک چالش امنیتی عمیق برای کشورها است. در عین حال، مقررات، سیاست‌ها و سایر سازوکارهای ضدجرایم تروریستی می‌تواند به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم محدودیت‌های جدی برای حقوق اساسی داشته باشد و بر افراد، گروه‌ها و کل جامعه تأثیر منفی بگذارد. تلاش‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای برای مقابله با جرایم تروریستی هرگز بدون چالش نبوده است. این سازمان‌ها نقش مهمی را به‌عنوان فضای گفت‌وگو و تبادل اطلاعات داشتند. در مذاکرات سازمان‌ها، دولت‌ها می‌توانند آموزش ببینند تا دیگر دولت‌ها را بهتر درک کنند و از این طریق مسیر را برای بهره‌گیری مطلوب و مؤثر ابزارها در آینده هموار کنند. سازمان‌ها ضمن مساعدت به توسعه درک متقابل و مطلوب، امکان هم‌گرایی دیدگاه دولت‌ها را پیرامون جرایم تروریستی فراهم می‌کنند. روش مطالعه در این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی و بر پایه اسناد و منابع مکتوب به وسیله مطالعه کتابخانه‌ای بوده که برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار فیش‌برداری استفاده شده است.

واژگان کلیدی: جرایم تروریستی، سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای، سازمان ملل متحد، صلح و امنیت بین‌المللی.

مقدمه

جرایم تروریستی از دیرباز دغدغه جامعه بین‌المللی بوده است. طراحی تلاش‌های بین‌المللی ضد جرایم تروریستی اغلب فرایندی دشوار و طولانی است که گاهی به هیچ نتیجه ملموسی منجر نمی‌شود؛ به‌عنوان نمونه، سازمان ملل متحد از اوایل دهه ۱۹۷۰ در تلاش برای تدوین یک کنوانسیون جامع علیه تروریسم بوده است، اما تاکنون این هدف، دست‌نیافتنی باقی مانده است. امروزه، نظیر دهه ۱۹۷۰، راهبردهای هماهنگ بین‌المللی در قبال جرایم تروریستی همچنان یک تلاش چالش برانگیز است.^۱ باوجود نبود اجماع جامعه جهانی در چارچوب سازمان ملل متحد و نهادهای وابسته همچون مجمع عمومی شورای امنیت در تصویب کنوانسیون جهانی شمول برای تعریف و جرم‌انگاری تروریسم، سازمان‌های منطقه‌ای از رهگذر هم‌گرایی بیشتر و درک متقابل ضرورت‌های منطقه‌ای توانسته‌اند به چنین مهمی دست یابند (Namamian, Shahbazi, Ghanbari, 2022: 18-21). با این حال بر خلاف کنوانسیون‌های بین‌المللی تعدادی معاهده منعقد شده توسط دولت‌های عضو سازمان‌های منطقه‌ای یا سازمان‌های دیگر به طور اختصاصی ضمن ارائه تعریفی از جرایم تروریستی، اقدامات مرتبط با تروریسم را جرم‌انگاری نموده‌اند (Graham, 2005: 49-52). این کنوانسیون‌های فضای عملیاتی محدودی دارند و بر روابط بین اعضای سازمان‌های منطقه‌ای جغرافیایی یا بین اعضای سازمان‌هایی که بر اساس وابستگی مذهبی یا فرهنگی تعریف شده‌اند (نظیر سازمان کنفرانس اسلامی و اتحادیه عرب) حاکم هستند.

برخی از صاحب‌نظران اذعان می‌دارند که «مفهوم معاهدات منطقه‌ای اهمیت حقوقی ندارد (Modern, 2000: 15) و همین در مورد کنوانسیون‌های پذیرفته شده توسط سازمان‌هایی که توسط وابستگی مذهبی یا فرهنگی مشخص می‌شوند، صدق می‌کند». اما چنین کنوانسیون‌هایی می‌توانند شواهدی از آیین ملی یا منطقه‌ای را با مرور زمان ارائه کنند که آن‌ها به نوبت خود می‌توانند به تکامل حقوق بین‌الملل عرفی کمک کنند. به‌استثنای کنوانسیون ۱۹۷۷ اروپا توجه علمی به بیشتر این کنوانسیون‌های که بسیاری از آن‌ها از سال ۱۹۹۸ پذیرفته شده‌اند اندک می‌باشد.

تعریف تروریسم در کنوانسیون‌های منطقه‌ای به مذاکره در مورد تعریف آن در حقوق بین‌الملل کمک کرده و نمونه‌هایی ملموس از تعاریفی را ارائه می‌کند که امکان دارد پذیرفته شوند، اصلاح شوند، یا در سطح بین‌المللی مور مخالفت قرار گیرند و بر شیوه عمل دولت‌ها تأثیر داشته باشند. اهمیت عرفی آن‌ها تا حدودی منوط به میزان شکل‌دهی به رفتار دولت‌هاست از جمله رفتار دولت‌هایی که طرف معاهده نیستند. از آنجاکه تعداد زیادی از این کنوانسیون‌های نسبتاً جدی هستند هنوز زمان ارزیابی اثربخش در خصوص شیوه‌ها یا پیش‌بینی تأثیر احتمالی آن‌ها با مرور زمان نرسیده است.

با این همه، نگارنده ضمن پردازش کلیه اسناد مقابله با جرایم تروریستی در قلمرو سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای، درصدد است تا به پرسش‌های «نحوه واکنش سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای در مقابله با جرایم تروریستی چگونه است؟» و «سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای امکان مقابله با جرایم تروریستی در حال تحول را در عصر جدید دارند؟» پاسخی مناسب ارائه و در نهایت به‌عنوان جمع‌بندی مسائل در نتایج حاصل از مطالعات پژوهشی مبادرت به ارائه یافته‌های کاربردی نماید. به‌هر روی، نگارنده ضمن مطالعه محتوای اسناد سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای و سنجش ظرفیت حقوقی اسناد مزبور در تقویت سازوکارهای تقابلی با جرایم تروریستی، سعی بر آن دارد تا به این پرسش که «آیا اسناد سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای امکان مقابله حداکثری در قبال جرایم تروریستی در حال تحول را دارند؟» پاسخ دهد.

روش مطالعه در این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی و بر پایه اسناد و منابع مکتوب به وسیله مطالعه کتابخانه‌ای بوده که برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار فیش‌برداری استفاده شده است.

۱. براساس «گزارش شاخص تروریسم» در سال ۲۰۲۲، تعداد کل مرگ و میر ناشی از جرایم تروریستی در سال ۲۰۲۱ کاهش یافت و با ۱/۲ درصد کاهش به ۷۱۴۲ نفر رسید؛

۱. شناسایی معیارها و ارکان مبنایی

جرایم تروریستی روش یا فنون ارباب قهری سازمان یافته مشتمل بر تهدید یا استفاده از خشونت در تخریب و انهدام اموال یا صدمه و آسیب به اشخاص است که به مثابه سازوکاری برای کنترل مورد استعمال قرار می‌گیرد. به‌ویژه اگر جرایم تروریستی به حق حیات و امنیت انسان‌ها تجاوز کند تعریف آن باید خشونت خطیری را که برای تسبیب مرگ یا خسارت شدید جسمانی به افراد منظور شده منع کند (Saul, 2008: 179-181). برای افزایش تعیین و قطعیت می‌توان با برشمردن اقدام‌های خشونت‌آمیز ممنوع نظیر فهرست کردن جرایم در کنوانسیون‌های بین‌المللی ضد جرایم تروریستی موجود و مشخص کردن اقدام‌های دیگر که تحت پوشش آن معاهدات قرار ندارند. رکن «خشونت خطیر» را توصیف کرد. در عین حال رکن «خشونت خطیر» می‌تواند به صورت یک طبقه آزاد باقی بماند تا اطمینان حاصل گردد که مجرمین به واسطه ارتکاب خشونت به روش‌های جدید و یا پیش‌بینی نشده از تقابل نمی‌گریزند (See: Murphy, 2019: 14-16).

چند امکان برای چارچوب‌بندی یک رکن تعریفی برای انعکاس اجماع ضابطه‌ای و هنجاری راجع به این که جرایم تروریستی و روند سیاسی در دولت را تضعیف می‌کند، وجود دارد. یک رویکرد ضعیف و غیرقابل اتکا این است که تنها خشونت باید کیفری اطلاق شود که مقامات، مؤسسات، یا منافع دولتی را هدف گرفته باشد (Namamian, 2022: 103). برای رفع این چالش، چند تعریف بین‌المللی نوین از جرایم تروریستی با الزام آور کردن این مسأله که قصد ارتکاب بر اساس ماهیت باید مرعوب ساختن یک جمعیت یا وارد کردن یک دولت یا یک سازمان بین‌المللی به انجام یا عدم انجام کاری باشد از حفاظت از دولت و جمعیت وسیع‌تر حمایت کرده‌اند.^۱

هدف اصلی از ارتکاب جرایم تروریستی جمعیت غیرنظامی است. ارباب یک جمعیت یا اجبار یک دولت به واسطه نگرانی‌های خصوصی نظیر اخاذی، منفعت جنایی، یا حتی مناقشه‌آمیز شخصی برانگیخته شده باشد. یک جرم تروریستی نه تنها در جایی که قصد سیاسی وجود دارد^۲، بلکه در جایی که انگیزه‌های عمومی، هدف، یا قصد عمومی که به‌طور گسترده تعریف شده موجود باشد، صورت می‌گیرد (Saul, 2008: 182). جرایم مقرر در کنوانسیون‌های بین‌المللی ضد جرایم تروریستی که از سال ۱۹۶۳ پذیرفته شده‌اند به‌طور معمول، به‌رغم اینکه عنصر بین‌المللی لازم به طرق مختلف ترکیب و تدوین شده، برای جرایم تروریستی به‌طور کامل داخلی کاربردپذیر نیست. کنوانسیون بین‌المللی راجع به سرکوب بمب‌گذاری‌های تروریستی، کنوانسیون بین‌المللی راجع به سرکوب تأمین مالی تروریسم و کنوانسیون راجع به سرکوب اقدام‌های سرکوب تروریسم هسته‌ای هیچ کدام در جایی که جرمی در داخل یک دولت واقع شده باشد، مجرم یا بزه‌دیدگان تبعه آن دولت باشند، مجرم در قلمرو سرزمینی آن دولت یافت شود، و سایر دولت‌ها به موجب آن معاهدات از صلاحیت قضایی در مورد مجرم برخوردار نباشند، کاربرد ندارند.

حقوق بشردوستانه بین‌المللی مقررات زیادی را در بردارد که به‌طور مؤکد، تروریسم را ممنوع کرده است. ماده ۳۳ کنوانسیون چهارم ژنو در بخشی مقرر می‌دارد که مجازات‌های جمعی و کلیه اقدام‌های رعب‌انگیز یا تروریسم ممنوع هستند (See: Baumer-Schuppli, 2020: 46). یک مقررره مشابه در پروتکل‌های الحاقی به کنوانسیون‌های چهارگانه ۱۹۴۹ ژنو قابل ملاحظه است: ماده (۲) ۵۱ پروتکل اول الحاقی در مورد درگیری مسلحانه بین‌المللی و ماده (۲) ۱۳ پروتکل دوم الحاقی در مورد درگیری مسلحانه داخلی یا غیربین‌المللی در بخشی تصریح کرده‌اند: «اقدام‌های خشونت‌آمیز یا تهدید به خشونت که هدف اصلی آن اشاعه رعب و وحشت در میان مردم غیرنظامی می‌باشد، منع شده‌اند.» وفق ماده (۲) ۴ پروتکل دوم الحاقی ارتکاب «جرایم تروریستی» علیه غیرنظامیان ممنوع بوده و در هر زمان و هر مکان ممنوع خواهند بود (Saul, 2016: 8-9).

در هر حال، می‌توان ادعان داشت جرایم تروریستی و تعاریف راجع به آن به دلایل سیاسی، حاکمیتی، بین‌المللی، عقیدتی و حتی حقوقی امکان ارثه تعریفی جامع و مانع ندارد و همین امر نیز موجبات ایجاد تنش‌های سیاسی و بین‌المللی را در میان دولت‌ها و سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای فراهم نموده است.

1. Terrorist Financing Convention, Art 2(1)(b); See also UNSC Resolution 1566 (2004).

2. UNGA Resolutions 49/60 (1994), annexed Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism.

۲. سازمان‌های جهانی و جرایم تروریستی

۲.۱. سازمان ملل متحد و نهادهای وابسته

در دهه ۱۹۷۰، تلاش‌های سازمان ملل متحد برای جرایم خاص موفقیت‌آمیزتر بود؛ علت این امر بیشتر به جهت اخذ رویکردی جزئی و تمرکز بر ابعاد خاص جرایم تروریستی بود. «کنوانسیون پیشگیری و مجازات جنایت علیه اشخاص تحت حمایت بین‌المللی از جمله نمایندگان دیپلماتیک، مصوب ۱۹۷۳» در مدت زمان کوتاهی مورد مذاکره قرار گرفت و پاسخی به گسترش جرایم تروریستی علیه دیپلمات‌ها بود که به‌طور عمده در آمریکای لاتین و جنوبی صورت می‌پذیرفت. این کنوانسیون تصریح می‌کند که قتل یا ربودن افراد تحت حمایت بین‌المللی (دیپلمات‌ها) و حمله به اماکن دیپلماتیک قابل پذیرش نیست و مجرمان نباید بدون مجازات متواری شوند (Blumenau and Müller, 2021: 439).

بر این اساس، سازمان ملل متحد در راستای مقابله با جرایم تروریستی و اشکال متنوع آن وفق قطعنامه ۶۰/۲۸۸ (۲۰۰۶ دسامبر ۲۰۰۶) مجمع عمومی^۱، «راهبرد جهانی مبارزه با تروریسم سازمان ملل متحد» را به‌عنوان یک ابزار جهانی منحصر به فرد برای تقویت تلاش‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی از طریق تصویب آن با اجماع در سال ۲۰۰۶ اقدام کرد و تمام دولت‌های عضو سازمان ملل متحد با رویکرد راهبردی و عملیاتی مشترک در قبال جرایم تروریستی موافقت کردند. این راهبرد، متشکل از اقدام‌هایی «برای رسیدگی به شرایط مساعد برای گسترش جرایم تروریستی»، «برای پیشگیری و مبارزه با جرایم تروریستی»، «برای ایجاد ظرفیت دولت‌ها برای پیشگیری و تقویت نقش نظام سازمان ملل متحد در قبال جرایم تروریستی» و «برای تضمین احترام به حقوق بشر برای همه و حاکمیت قانون به‌عنوان پایه اساسی مبارزه با جرایم تروریستی»، است (See: Bagherinezhad, 2024: 14-15). در هر حال، مجمع عمومی قطعنامه ۷۷/۲۹۸ (۳ جولای ۲۰۲۳) هشتمین بازنگری راهبرد جهانی مبارزه با تروریسم سازمان ملل متحد را تصویب کرد.^۲

دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد برای جهانی‌سازی از تروریسم «برنامه جهانی پیشگیری و مقابله با تروریسم (۲۰۲۷-۲۰۲۲)» را طی سال ۲۰۲۲ طراحی کرد. این برنامه از دولت‌های عضو برای پیشگیری و مقابله با جرایم تروریستی از طریق راهبردها، سیاست‌ها و روش‌های قانونی فراگیر، با تمرکز بر ایمنی و حفاظت از مردم، حمایت می‌کند. این برنامه موفق به اجرای برنامه جهانی دفتر مزبور برای تقویت نظام قانونی علیه جرایم تروریستی (۲۰۲۲-۲۰۰۳) می‌شود.

وفق احکام اصلی دفتر پیرامون به اسناد حقوقی بین‌المللی علیه جرایم تروریستی، پیشگیری از جرم و عدالت کیفری، نتایجی مشتمل بر: الف- افزایش پایبندی دولت‌های عضو به چارچوب حقوقی بین‌المللی علیه جرایم تروریستی و اجرای آن، ب- افزایش توسعه و اجرای اقدام‌های پیشگیرانه از جرایم تروریستی که مبتنی بر مشارکت، پاسخگوی جنسیتی و توانمندسازی جوانان است، ج- افزایش اثربخشی نهادهای عدالت کیفری برای رسیدگی به مسائل مربوط به پیشگیری و مقابله با جرایم تروریستی، در راستای تعهدات بین‌المللی حقوق بشر، و از طریق همکاری بین‌المللی در امور جنایی، قابل اخذ است.^۳

الف- مجمع عمومی

در مناسبت‌های گوناگون مجمع عمومی اقدام‌ها، روش‌ها و رویه‌های تروریستی را در کلیه اشکال به‌عنوان اقدامات که هدف تخریب حقوق بشر، آزادی‌های بنیادین و دموکراسی را دارند محکوم کرده است.^۴ از سال ۱۹۷۲ تا سال ۲۰۲۳ مجمع عمومی سازمان ملل متحد راجع به نحوه مقابله با جرایم تروریستی اعلامیه و قطعنامه‌هایی را تصویب و به جامعه بین‌المللی منعکس ساخت. اسناد مزبور

1. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/504/88/PDF/N0550488.pdf?OpenElement>

2. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n23/189/01/pdf/n2318901.pdf?token=sCXxWVmGjwug8X37Ad&fe=true>

3. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N23/189/01/PDF/N2318901.pdf?OpenElement>

4. UNODC Terrorism Prevention Branch, Global Programme on Preventing and Countering Terrorism (2022-2027), October 2022, https://www.unodc.org/documents/newyorknew/UNODC_Global_Programme_on_Preventing_and_Countering_Terrorism-September_2022.pdf

5. A/RES/54/164

ضمن ابراز نگرانی عمیق از گسترش و بسط روزافزون جرایم تروریستی در نقض حقوق بشر و تحمیل آثار روانی و مادی منفی بر جامعه بین‌المللی، ابزارهای حقوقی بین‌المللی پیشگیری و سرکوب آن را تهیه و بر وحدت رویه و همکاری مشترک میان دولت‌ها تأکید دارند.

مجمع عمومی طی قطعنامه ۳۰۳۴ در ۱۸ دسامبر ۱۹۷۲ بر پیشگیری از تروریسم بین‌المللی که جان انسان‌های بی‌گناه را به خطر می‌اندازد یا آزادی‌های اساسی را با مخاطره مواجه می‌سازد تأکید کرد.^۱ این در حالی است که مجمع عمومی در سال ۱۹۸۵ با صدور قطعنامه ۴۰/۶۱ به‌طور واضح، همه اقدام‌ها، روش‌ها و شیوه‌های ارتکاب جرایم تروریستی را در هر کجا و توسط هر کس که مرتکب شده‌اند، از جمله اقدام‌هایی که مرتکب شده‌اند، به‌عنوان مجرمانه محکوم کرد.^۲

در ۳۰ ژانویه ۲۰۰۱ مجمع عمومی با صدور قطعنامه ۵۵/۱۵۸ با صراحت کلیه اقدام‌ها و روش‌های ارتکابی جرایم تروریستی را در کلیه اشکال و گونه‌ها محکوم کرد.^۳ مجمع عمومی به دنبال وقوع حوادث تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، قطعنامه ۵۶/۱ در محکومیت اقدام‌های تروریستی صادر کرد.^۴ این در حالی است که مجمع عمومی طی قطعنامه ۵۸/۱۳۶ در ۲۶ ژانویه ۲۰۰۴ برای تقویت همکاری‌های بین‌المللی و کمک‌های فنی در پیشبرد اجرای کنوانسیون‌ها و پروتکل‌های جهانی مرتبط با تروریسم در چارچوب فعالیت‌های مرکز بین‌المللی پیشگیری از جرم صادر کرد.^۵

مجمع عمومی طی قرن‌های بیستم، و بیست و یکم رویه خود در پذیرش قطعنامه‌ها ادامه داد؛ این در حالی است که طی دهه اخیر به دلیل اینکه این دسته از جرایم در قلمرو سرزمینی دولت‌ها وسعت پیدا کرده و موجب شده تا حتی جامعه بین‌المللی از آن متأثر شود، موجبات صدور قطعنامه‌های دیگری از سوی مجمع عمومی نظیر قطعنامه ۷۶/۱۲۱ مجمع عمومی که در ۲۱ دسامبر ۲۰۲۱ فراهم شود. قطعنامه مزبور تمامی اعمال، روش‌ها و شیوه‌های تروریسم در همه اشکال و مظاهر آن را به عنوان جنایتکارانه و غیرقابل توجیه، در هر کجا و توسط هر کس که مرتکب شده‌اند، به شدت محکوم می‌کند.

مجمع عمومی بیش از یک دهه اخیر (یعنی از سال ۲۰۰۸ تا اواخر سال ۲۰۲۰) با صدور قطعنامه‌های متعددی بر محو تروریسم بین‌المللی، پیشگیری از دستیابی تروریست‌ها به منابع رادیواکتیو و اتخاذ سازوکارهایی جهت پیشگیری از دسترسی تروریست‌ها به سلاح‌های کشتار جمعی تأکید داشت.^۶

ب- شورای امنیت

در طول دهه ۱۹۹۰، و به‌ویژه پس از حوادث تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، تروریسم دولتی به تدریج کاهش یافت، در حالی که جرایم تروریستی فراملی، که عمدتاً بدون حمایت مستقیم دولت عمل می‌کند و دارای ساختارهای شبکه‌ای فرامرزی و تمایل بیشتری به حملات با تلفات جمعی است، اهمیت پیدا کرده است. این در حالی است که شورای امنیت پس از حمله دولت‌های متحد علیه عراق، برای نخستین مرتبه طی قطعنامه ۶۸۷ در ۳ آوریل ۱۹۹۱ تروریسم بین‌المللی را محکوم کرد.

شورای امنیت طی ۲۱ ژانویه ۱۹۹۲ در قطعنامه ۷۳۱ در خصوص قضیه لاکربی مجدد درگیر تروریسم بین‌المللی شد و از کشور لیبی خواست با اجرای مفاد قطعنامه صادره، تروریسم را محکوم نماید. در پی صدور قطعنامه ۷۴۸ در ۳۱ مارس ۱۹۹۲، شورای امنیت تحریم‌های اقتصادی و سیاسی را علیه کشور لیبی در صورت عدم استرداد دو متهم به آمریکا یا بریتانیا، پیش‌بینی کرد.^۷ لازم به‌ذکر است رویکرد شورای امنیت تا سال ۱۹۹۹ به‌صورت موردی بود که می‌توان به قطعنامه‌های (۱۹۹۶) ۱۰۴۴، (۱۹۹۸) ۱۱۸۹ و (۱۹۹۹) ۱۲۶۷ اشاره کرد.

1. UNGA 123; A/RES/3034 (XXVII) (18 December 1972); <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1972/123.pdf>
 2. [A/RES/40/61](https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/gen/NR0/477/68/img/NR047768.pdf?OpenElement); <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/gen/NR0/477/68/img/NR047768.pdf?OpenElement>
 3. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/568/87/PDF/N0056887.pdf?OpenElement>
 4. United Nations General Assembly Resolution 56/1, 12 September 2001.
 5. <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/2003/224.pdf>
 6. <https://www.unodc.org/icsant/en/ga-unscl-resolutions.html>
 7. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/gen/NR0/011/07/PDF/NR001107.pdf?OpenElement>

اقدام شورای امنیت بدین مفهوم که هرگاه یک حادثه تروریستی گسترده‌ای رخ می‌داد، شورا وارد عمل می‌شد و ضمن محکومیت آن، به دولت‌ها توصیه می‌کرد تا اقداماتی را در مقابله با آن اتخاذ نمایند، اما پس از سال ۱۹۹۹ به بعد، شورای امنیت با صدور قطعنامه ۱۲۶۹ به ضرورت تقویت مبارزه علیه جرایم تروریستی تأکید کرد.

پس از حوادث تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، قطعنامه‌های ۱۳۶۸ و ۱۳۷۳ به‌رغم خالی بودن از هرگونه ابهام، ابعاد نوینی را در مورد مسأله تروریسم، در ارتباط با حق دفاع فردی و جمعی بر اساس منشور ملل متحد به وجود آورد. شورای امنیت در خصوص تهدیدهای ناشی از جرایم تروریستی علیه صلح و امنیت بین‌المللی قطعنامه‌های ۱۳۷۷ (۲۰۰۱) و ۱۴۳۸، ۱۴۴۰، ۱۴۵۰ و ۱۴۵۲ را در سال ۲۰۰۲ صادر کرد. قطعنامه‌های ۱۴۵۵، ۱۴۶۵ و ۱۵۱۶ در سال ۲۰۰۳ راجع به سرکوب تهدیدهای تروریستی ناقض صلح و امنیت بین‌المللی اصدار یافت.

به‌هر روی، شورای امنیت، قطعنامه‌های (۲۰۲۳)۲۶۸۶، (۲۰۲۲)۲۶۶۵، (۲۰۲۱)۲۶۱۵، (۲۰۲۱)۲۶۱۱ و (۲۰۲۰)۲۵۵۷ را پیرامون تهدیدهای صلح و امنیت بین‌المللی ناشی از ارتکاب جرایم تروریستی در ابعاد و اشکال و ظواهر صادر شده‌اند.^۱ به‌رغم کثرت صدور قطعنامه توسط شورای امنیت در این زمینه‌ها، نه‌تنها تعریفی از تروریسم را ارائه نکرد، بلکه با ملاحظات خاص تنها در پی شناسایی تروریسم در ابعاد و زمینه‌های جدید که امکانی در نقض صلح و امنیت بین‌المللی را فراهم می‌آورد، مبادرت نمود. این در حالی است که شورای امنیت در قبال تهدیدهای صلح و امنیت بین‌المللی ناشی از ارتکاب جرایم تروریستی مبادرت به صدور قطعنامه ۲۷۳۴ (۲۰۲۴)، ۲۷۱۶ (۲۰۲۳)، ۲۶۶۵ (۲۰۲۲) و ۲۶۱۷ (۲۰۲۱) نمود.

در نهایت می‌توان ابراز داشت که شورای امنیت بیست سال پس از تصویب قطعنامه تاریخی ضد جرایم تروریستی، به تقویت واکنش بین‌المللی علیه اقدام‌های دهشتناکی نظیر جرایم تروریستی تأکید کرد. شورا با شناخت چالش‌های مهمی که بسیاری از دولت‌های عضو در قبال جرایم تروریستی و اقدام‌های افراطی خشونت‌آمیز با آن مواجه هستند، بر اهمیت رویکرد جامعه بین‌المللی و نیز همکاری با همه ذینفعان مرتبط، به‌ویژه جامعه مدنی، اشاره کرد. علاوه بر این، شورای امنیت نگرانی خود را در مورد بهره‌گیری از اینترنت برای اهداف تروریستی ابراز کرد و بر لزوم همکاری دولت‌های عضو هنگام اتخاذ تدابیر ملی برای پیشگیری از سوءاستفاده تروریست‌ها از فناوری و ارتباطات برای اقدامات خود، تأکید کرد.^۶

۲.۲. سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری

هوانوردی غیرنظامی از اوایل دهه ۱۹۶۰ هدف تروریست‌ها بوده است. پیش از دهه ۱۹۶۰، صنعت هوانوردی با چالش‌های فنی برای ایمنی در آسمان‌ها مواجه بود. در گذشته، مقررات امنیت هوانوردی به‌طور عمده واکنشی بوده و با افزودن اقدامات سخت‌گیرانه‌تر به جرایم تروریستی پاسخ می‌دهد. اجرای غیرقابل پیش‌بینی بودن، یعنی تغییر در کنترل‌های امنیتی، به‌عنوان یک رویکرد پیشگیرانه می‌تواند برای مقابله با خطرات ناشی از خارج (جرایم تروریستی) و داخل سیستم (تهدیدهای داخلی) مفید باشد (Zeballos, 1) (Fumagalli, Ghelfi, Schwaninger, 2023: 1). طی دهه‌های اخیر با گسترده‌گی اقدامات تروریستی در جامعه بین‌المللی، نظام فنی، نظارتی و حقوقی در سطح بین‌المللی توانایی مواجهه با تهدیدهای نوظهور علیه امنیت هواپیمایی کشوری بود. راهبرد ارتقای امنیت هواپیمایی کشوری با گذشت زمان و طی همکاری با دولت‌های عضو و سازمان‌های بین‌المللی ذی‌ربط ضمن تکمیل، گسترش پیدا کرد و با تصویب اسناد متعدد و متنوعی در قبال تهدیدهای نوظهور علیه این صنعت، سازوکارهایی در ارتقای امنیت هوانوردی در سطح بین‌المللی اتخاذ شدند (Namamian and Shirzad, 2019: 184). ایکائو در رابطه با امنیت در حوزه هوانوردی و نیز ارتقای آن اقداماتی را صورت داده که اکثر آنها در پیش از حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ مقرر شده بودند.

1. See: <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-0>

2. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/164/83/pdf/n2416483.pdf?token=wRF8Gb12EwjXqBECIQ&fe=true>

3. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n23/407/49/pdf/n2340749.pdf?token=zFsQygmPtVUtAr1Mj2&fe=true>

4. <https://documents.un.org/doc/undoc/pro/n22/757/62/pdf/n2275762.pdf?token=X7vxuPWGiWdS53wtxE&fe=true>

5. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n21/424/08/pdf/n2142408.pdf?token=6yIAgtITGR048OrVCL&fe=true>

6. <https://press.un.org/en/2021/sc14408.doc.htm>

حال آن که ایکائو در چارچوب نظام امنیت هوانوردی که تا پیش از حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ به صورت پراکنده اقدام به بررسی مسائل مربوطه می نمود. ایکائو اقدامات متعدد و گوناگونی را پس از حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ را در جهت ارتقای امنیت هوانوردی انجام داده است. یکی از مهم ترین آن اقدامات، تصویب راهنمای امنیتی مزبور در قالب پیوست ۱۷ الحاقی به کنوانسیون ۱۹۷۴ شیکاگو می باشد. پیوست ۱۷ به عنوان مهم ترین سند ایکائو در چارچوب امنیت هوانوردی به شمار می رود که در سال های ۲۰۰۲ و ۲۰۰۶ اصلاح گردید و بر مبنای آن نظام امنیت هوانوردی به صورت متمرکز و گسترده مورد توجه قرار گرفت.

۲.۳. سازمان بین المللی دریانوردی

امروزه جرایم تروریستی اشکال مختلفی پیدا کرده است و یکی از انواع آن که صلح و امنیت در دریاها را با مخاطره مواجه می سازد، «تروریسم دریایی» است؛ اگرچه تصویب «کنوانسیون ۱۹۸۲ سازمان ملل متحد در مورد حقوق دریاها» حفظ صلح و امنیت بین المللی در دریاها را تقویت کرده است، اما این کنوانسیون شامل هیچ قانون خاصی راجع به پیشگیری و سرکوب تروریسم دریایی نیست (Talai, and Javidbakht B, 2022: 171). وقوع حادثه «آشیل لارو» در سال ۱۹۸۵ خلأهای قانونی موجود در مقابله با تهدیدهای امنیتی ناشی از جرایم تروریستی در دریاها را نشان داد (Bohn, 2011: 14). برای رفع این شکافها، سازمان بین المللی دریانوردی «کنوانسیون سرکوب اقدامهای غیرقانونی علیه ایمنی کشتیرانی دریایی، مصوب ۱۹۸۸ و ۲۰۰۵» و «پروتکل سرکوب اقدامهای غیرقانونی علیه ایمنی سکوهاى ثابت مستقر در فلات قاره، مصوب ۱۹۸۸ و ۲۰۰۵» را تصویب کرد (Kraska, 2017: 11).

هدف اصلی کنوانسیون ۱۹۸۸ جرم انگاری حملات علیه کشتیها (ماده ۳) و الزام دولتها به ایجاد صلاحیت قضایی برای این اعمال (ماده ۶) بود. پروتکل ۲۰۰۵، با هدف پیشگیری از ارتکاب جرایم تروریستی پیش از وقوع آنها مورد مذاکره قرار گرفت. در آن زمان، این برخلاف روند توسعه ابزارهای ضد تروریستی در پاسخ به و نه در پیش بینی رویدادهای خاص بود. امنیت دریایی پیوند قوی با اقتصاد جهانی و ترافیک جهانی دارد. یکی از چالش های مقابله با تروریسم در دریا و ناکارآمدی ابزارهای مقابله با آن در کنوانسیون حقوق دریاها آمده است.

۲.۴. سازمان بین المللی انرژی اتمی

آژانس بین المللی انرژی اتمی برای پاسخ به تهدیدهای ناشی از کسب، تحصیل و حتی به کارگیری مواد هسته ای، رادیواکتیو و پرتوزا، مبادرت به تصویب «کنوانسیون حفاظت فیزیکی از مواد هسته ای، مصوب ۱۹۸۰» و «کنوانسیون اصلاحی حفاظت فیزیکی از مواد هسته ای، مصوب ۲۰۰۵» کرد.

وفق مفاد مقرر در مواد کنوانسیون ۱۹۸۰، داشتن، استفاده، انتقال یا سرقت غیرقانونی مواد هسته ای و تهدید به استفاده از مواد هسته ای برای ایجاد مرگ، آسیب جدی یا مالی قابل توجه را به مثابه جرم اطلاق می شود. کنوانسیون اصلاحی ۲۰۰۵، حفاظت از تأسیسات و مواد هسته ای در مصارف خانگی صلح آمیز، ذخیره سازی و نیز حمل و نقل را برای دولت های عضو الزامی و قانونی است. کنوانسیون اصلاحی، همکاری گسترده میان دولت های عضو را پیرامون اقدام های سریع برای یافتن و بازیابی مواد هسته ای سرقتی یا قاچاق، کاهش هرگونه آثار رادیولوژیکی یا خرابکاری، و پیشگیری و مبارزه با جرائم مرتبط فراهم می کند.

با توجه به تمایلات گروه های تروریستی برای کسب، تحصیل و انفجار مواد و سلاح های هسته ای، باید هر اقدامی را برای مقابله با امکان وقوع چنین حمله ای صورت پذیرد (Black-Branch and Fleck, 2016: 21). این در حالی است که جامعه بین المللی در تلاش بوده تا ابزارهای حقوقی، سیاسی و فناوری لازم در مقابله با چنین تهدیدهایی تولید و مورد استفاده قرار دهد. با توجه وجود چنین تهدیدهایی آژانس مبادرت به تصویب و کنوانسیون بین المللی راجع به سرکوب اقدام های تروریسم هسته ای، مصوب ۲۰۰۵»

نمود. کنوانسیون ۲۰۰۵، طیف وسیعی از اقدام‌ها و اهداف ممکن، از جمله نیروگاه‌های و راکتورهای هسته‌ای را پوشش می‌دهد. تهدید و تلاش برای ارتکاب چنین جرایمی یا مشارکت در آنها به‌عنوان شریک جرم را پوشش می‌دهد.

۲.۵. گروه هفت

گروه هفت یک مجمع سیاسی بین‌دولتی متشکل از کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، انگلیس و ایالات متحده، در سال ۱۹۷۵ برای هماهنگ کردن سیاست‌های اقتصادی بین قدرت‌های بزرگ اقتصادی پس از چند بحران شدید به‌ویژه پایان «نظام برتون وودز»^۱ در سال ۱۹۷۱ و بحران‌های نفتی ۱۹۷۳ و ۱۹۷۴، تأسیس شد.^۳ این گروه به‌عنوان مجمع جهانی، راهبردهای مبارزه با تروریسم را در چارچوب سیاست‌های دولت‌های عضو خود اتخاذ نموده و امکان مقابله حداکثری با این دسته از جرایم را فراهم آورده است.

در سال ۱۹۷۸، سران دولت‌های گروه هفت، برای چهارمین نشست این گروه «بن» در کشور آلمان در مورد مسائل کلان اقتصادی ملاقات کردند. میزبان اجلاس گروه هفت، آلمان غربی، در سال ۱۹۷۷، یک بحران دهشتناک هواپیمارمایی (رپوده شدن هواپیمای لوفت‌هانزا لندشات) را پشت سر گذاشته بود. اعضا مایل بودند در نشست بن در ژوئن ۱۹۷۸ وحدت خود را به نمایش بگذارند و تروریسم و به‌ویژه هواپیمارمایی را به‌عنوان جرم تروریستی محکوم کنند (See: Odinius, 2021: 4-6). برای انجام این امر، اعضای گروه بیانیه‌ای صادر کردند که در آن، کسانی که از تعهدات خود تحت کنوانسیون ایکائو غفلت می‌کردند، شرکت‌های هواپیمایی را بایکوت می‌کرد (Blumenau, 2016: 317).

در «اجلاس سران ایسه‌شیما»^۴ در سال ۲۰۱۶، سران دولت‌های گروه هفت خود را متعهد به یک برنامه برای مقابله با جرایم تروریستی و افراط‌گرایی خشونت‌آمیز کردند که این اقدام در اولین گزارش گروه لیون راجع به اجرای «برنامه اقدام گروه هفت برای مقابله با تروریسم و خشونت افراط‌گرایی»^۵ در سال ۲۰۱۷ قابل ملاحظه است.^۶

۳. سازمان‌های منطقه‌ای و جرایم تروریستی

۳.۱. منطقه آمریکا

در اوایل دهه ۱۹۷۰، آن‌ها پیشگام یک کنوانسیون علیه ربودن یا ترور دیپلمات‌ها شدند و در نتیجه تحولی را آغاز کردند. در این منطقه با فروپاشی دیکتاتوری‌ها در آمریکای جنوبی و لاتین در اواخر جنگ سرد، تلاش‌های منطقه‌ای شتاب بیشتری گرفت و سازمان کشورهای آمریکایی در اواسط دهه ۱۹۹۰ مجموعه‌ای از کنفرانس‌ها را پیرامون جرایم تروریستی برگزار کرد. با این حال، هیچ سند حقوقی جدیدی منعقد نشد.

این سازمان موضوع مواجهه با جرایم تروریستی را در دستور کار خود قرار داد و طی سال ۱۹۷۰، مجمع عمومی آن قطعنامه‌ای صادر کرد که براساس آن جرایم علیه بشریت، اقدام‌های تروریستی و به‌ویژه آدم‌ربایی به‌شدت محکوم شد.^۷ این سازمان اولین کنوانسیون ضدجرایم تروریستی را در سطح منطقه‌ای با عنوان «کنوانسیون سازمان کشورهای آمریکایی راجع به منع و مجازات اقدام‌های تروریستی که شکل جرایم علیه اشخاص را به خود گرفته، و اخاذی‌هایی که دارای اهمیت بین‌المللی هستند، مصوب

1. <https://www.federalreservehistory.org/essays/bretton-woods-created>

2. <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/oil-embargo>

3. What is the G7?, G7 UK Presidency 2021. Archived from the original on 25 December 2021.

4. Ise Shima Summit

5. G7 Action Plan on Countering Terrorism and Violent Extremism; <https://www.mofa.go.jp/files/000160278.pdf>

6. http://www.g7italy.it/sites/default/files/documents/Ise%20Shima%20Action%20Plan%20Implementation%20Report_0/index.pdf

7. O.A.S. Document AG/RES. 4 (I-E/70) of June 30, 1970, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/frus/>

۱۹۷۱»^۱ به تصویب رساند. این کنوانسیون ناظر به وضع خاص منطقه آمریکا و به‌ویژه آمریکای لاتین است که روش‌های تروریستی آدم‌ربایی، گروگان‌گیری و اخذی در آنجا رواج دارد (Van Ginkel, 2003: 210). ماده نخست این کنوانسیون اقدام به جرم‌انگاری تروریسم نموده است. ماده ۲، جرایم تروریستی را صرفنظر از انگیزه مرتکبین آنها قابل تعقیب و مجازات اطلاق کرده است. تا پیش از سال ۱۹۹۵ از تعریف جامع تروریسم در چارچوب کنوانسیون منطقه‌ای جامع در سازمان کشورهای آمریکا حمایت می‌شد. براساس پیش‌نویس کنوانسیون مزبور، تروریسم به‌عنوان «خشونت منظور شده برای ایجاد رعب و وحشت فراگیر یا زنگ خطری در میان مردم» تعریف شده بود.^۲ حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ انگیزه احیا شده‌ای را برای اسناد حقوقی جدید ایجاد کرد موجب شد تا «کنوانسیون بین‌المللی علیه تروریسم، مصوب ۲۰۰۱» مورد تصویب قرار گیرد.^۳

۳.۲. منطقه اروپا

الف - شورای اروپا

چالش تروریسم بین‌المللی از سال‌های آغاز دهه ۱۹۷۰ مورد توجه شورای اروپا قرار گرفت. در سال ۱۹۷۲ و در پی کشته شدن چند ورزشکار اسرائیلی در جریان المپیک مونیخ، این شورا توصیه نامه ۶۸۴ را مبنی بر محکومیت تروریسم بین‌المللی صادر کرد^۴ و در آن با اشاره به رویداد مونیخ به‌عنوان نمونه دهشتناکی از گسترش اقدام‌های تروریستی در سطح بین‌المللی، توصیه‌هایی را در این زمینه به «کمیته وزیران شورای اروپا»^۵ نمود که از مهم‌ترین آن، الحاق دولت‌های عضو به کنوانسیون‌های سه‌گانه ضد جرایم تروریستی هوایی بود. همچنین شورا طی صدور توصیه نامه ۷۰۳ در سال ۱۹۷۳ تأکید بر لزوم مجازات مرتکبین اقدام‌های تروریستی، واکنش جامعه بین‌المللی در مواجهه با جرایم تروریستی و ضرورت در فوریت اتخاذ تدابیر مشترک میان دولت‌های عضو در قبال آن بود (Pirouzan, 2009: 82-83).

کمیته مزبور طی صدور قطعنامه ۷۰۴ در سال ۱۹۷۴ زمینه‌ای را برای تهیه و تدوین «کنوانسیون اروپایی سرکوب تروریسم» فراهم کرد. کمیته وزیران شورا این کنوانسیون را در ۱۰ نوامبر ۱۹۷۶ تصویب کرد و در ۲۷ ژانویه ۱۹۷۷ برای امضاء مفتوح شد. مقدمه بر اهمیت استرداد به‌عنوان ابزاری در قبال جرایم تروریستی از طریق افزایش احتمال تعقیب و مجازات تروریست‌ها تأکید می‌کند. ماده نخست جرایمی را فهرست می‌کند که نمی‌توان آنها را به‌منظور معافیت از استرداد سیاسی اطلاق کرد. «پروتکل اصلاح کنوانسیون اروپایی سرکوب تروریسم، مصوب ۲۰۰۳» و «پروتکل الحاقی ۲۰۱۵ به کنوانسیون شورای اروپا در مورد پیشگیری از تروریسم» برای تکمیل موازین کنوانسیون ۱۹۷۶ توسط شورای اروپا به تصویب رسید.

«کنوانسیون شورای اروپا راجع به پیشگیری از تروریسم» در می ۲۰۰۵ در «وارسا» تصویب شد. این کنوانسیون دولت‌های عضو معاهده را ملزم می‌کند جرایم کیفری جدید شامل «تحریک مردم به ارتکاب جرمی تروریستی»، «عضوگیری جهت اقدام‌های تروریستی» و «آموزش اقدام‌های تروریستی» را با مجازات مؤثر، متناسب، و بازدارنده را بپذیرند.^۶ شورای اروپا برای مقابله گونه‌های جرایم تروریستی و عواید مالی ناشی از پول‌شویی، «کنوانسیون شورای اروپا در مورد پول‌شویی، جستجو، ضبط و مصادره عواید حاصل از جرم و تأمین مالی تروریسم، مصوب ۲۰۰۵» را تصویب کرد.

دستورالعمل‌هایی در مقابله با ابعاد و اشکال گوناگون جرایم تروریستی طی سال‌های مختلف از جمله ۲۰۰۲ به تصویب رسید که مؤید اهمیت رویارویی شورای اروپا با این جرایم را نشان می‌دهد. شورا در ۱۳ ژوئن ۲۰۰۲ «دستورالعمل مبارزه با تروریسم» در قالب ۱۱ بند مقدماتی و ۱۳ ماده را تصویب کرد. این دستورالعمل با تأکید بر ارزش‌های جهانی کرامت انسانی، آزادی، برابری و

1. OAS Convention to Prevent and Punish Acts of Terrorism Taking the Form of Crimes against Persons and Related Extortion that are of International Significance, Concluded at Washington, D.C. on 2 February 1971.

2. Doc OEA/Sec. Gral. DDI/Doc. 12/01 (26 Sept 2001)

3. http://www.oas.org/xxiiiga/english/docs_en/docs_items/agres1840_02.htm

4. Draherlass an die Beobachtermission bei den VN, 14 September 1970, B30 499, PAAA.

5. <https://www.coe.int/en/web/cm/about-cm>

6. <https://rm.coe.int/16808c3f55>

همبستگی، احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی، اذعان به وجود تهدیدهای ناشی از جرایم تروریستی برای اعمال آزادانه حقوق بشر و توسعه اقتصادی و اجتماعی وفق بیانیه لاگومرا^۱ که در جلسه غیررسمی شورای در ۱۴ اکتبر ۱۹۹۵ و تأکید بر کنوانسیون‌های جهانی و منطقه‌ای ضد جرایم تروریستی، مبادرت به تعیین مصادیق و معیارهای جرایم تروریستی وفق ماده نخست نمود. ماده دوم آن پیرامون توصیف «گروه تروریستی» و «گروه ساختاریافته» تقریر یافته بود.

شورا برای اصلاح مفاد و ساختار حاکم در دستورالعمل سال ۲۰۰۲ مبادرت به تدوین و تصویب «دستورالعمل مبارزه با تروریسم و جایگزینی آن در دستورالعمل ۲۰۰۲» در قالب ۴۳ بند مقدماتی و ۳۱ ماده در ۱۵ مارس ۲۰۱۷ برای رسیدگی به تهدیدهای تروریستی در حال توسعه مرتبط با افرادی که به منظور ارتکاب جرایم تروریستی به خارج از قلمرو سرزمینی خود سفر می‌کنند و پس از بازگشت آن‌ها را تهدید می‌کنند، که به‌طور معمول به‌عنوان جنگجویان تروریست خارجی شناخته می‌شوند، کرد.^۲

اقدام‌های اتحادیه اروپا در قبال جرایم تروریستی دربرگیرنده همکاری با کشورهای دیگر در مبارزه با تروریسم، ارائه خدمات در راستای مبارزه با جرایم تروریستی و انسداد راه‌های تأمین مالی آن، اختصاص بودجه به منظور رویارویی با جرایم تروریستی و اقدام‌های پارلمانی در راستای محدودیت جرایم تروریستی، بخشی از اقدام‌هایی است که می‌توانند در رویارویی با گروه‌های تروریستی مورد توجه واقع گردند (Bitjam, Khosravi, Jalali and Sadeghi-Haqiqi, 2022: 113). مهم‌ترین سند سیاست‌گذاری اتحادیه اروپا در این زمینه، «راهبرد مقابله با تروریسم» شورای اتحادیه اروپاست، که این راهبرد واکنش به تروریسم را با تمرکز بر اصول حقوق کیفری و مبادی اجرای قانون در چهار رکن پیشگیری، حمایت، تعقیب و واکنش سازمان دهی نموده است و بر تأمین یا حمایت از حقوق شهروندان و پیشگیری از رادیکال‌سازی تأکید بسیار دارد (Pirbadaghi and Abdulahi, 2021: 43).

ب- سازمان همکاری اقتصادی کشورهای عضو دریای سیاه

این سازمان به‌عنوان یک ابتکار منطقه‌ای، فراگیر و جامع در منطقه دریای سیاه با رهبری ترکیه آغاز شد، در سال ۱۹۹۸ تأسیس شد که بر ابتکارات سیاسی و اقتصادی چندجانبه با هدف تقویت همکاری، صلح، ثبات و رفاه در منطقه دریای سیاه تمرکز دارد (Faraji, 2014: 161-165).^۳ این سازمان برای مقابله جرایم تروریستی به تصویب «پروتکل الحاقی در مورد مبارزه با تروریسم مطابق موافقتنامه بین دولت‌های سازمان همکاری اقتصادی کشورهای عضو دریای سیاه راجع به همکاری در مبارزه با جنایت، به‌ویژه در اشکال سازمان‌یافته آن، مصوب ۱۹۹۸» مبادرت نمود.^۴

جرایم تروریستی، به‌عنوان یک موضوع نگران‌کننده، در مقدمه و نیز اولین جنایتی که باید با آن مبارزه شود، ذکر شد. این پروتکل شیوه‌های همکاری، به‌ویژه در مورد تبادل اطلاعات و آموزش را تعیین کرد. مطابق ماده یک از پروتکل الحاقی ۱۹۹۸ از نظر اهداف پروتکل الحاقی حاضر، جرایم تروریستی به آن دسته از جرایمی اطلاق می‌شود که در کنوانسیون‌ها و پروتکل‌های سازمان ملل متحد راجع به مبارزه با جرایم تروریستی تصریح شده است.

۳.۳. منطقه آسیا

الف- اتحادیه آسیای جنوبی برای همکاری منطقه‌ای

آسیا نیز دارای سابقه طولانی تروریسم و خشونت سیاسی است. ظهور القاعده تنها یک بازیگر دیگر را به چشم انداز تروریستی منطقه‌ای اضافه کرد که قبلاً به طرز قابل توجهی متنوع بود (Gunaratna and Cheung, 2020: 669-670). حوادث تروریستی

1. La Gomera Declaration; https://www.europarl.europa.eu/summits/mad2_en.htm#annex3

2. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32017L0541>

3. <http://www.bsec-organization.org/faq>

4. <http://www.bsec-organization.org/UploadedDocuments/StatutoryDocumentsAgreements/AddPrtTerrorism%20071120.pdf>

۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ واکنش چندجانبه را به طور فزاینده‌ای مبرم کرد؛ در حالی که حملات بالی در سال ۲۰۰۲ به این موضوع فوریت بیشتری بخشید، اما حتی پیش از آن نیز، حمله به پارلمان هند در اواخر سال ۲۰۰۱، شدت تهدید را به همان اندازه بمب‌گذاری بنگلادش در سال ۲۰۰۵ و حملات بمبی در سال ۲۰۰۸ نشان داد. با این حال، فراگیری و بین‌المللی‌سازی جرایم تروریستی توسط گروه‌های اسلام‌گرا، اکنون به تقاضاهای فزاینده برای واکنش چندجانبه منجر شده است.

در دسامبر ۱۹۸۵، انجمن همکاری‌های منطقه‌ای آسیای جنوبی موسوم به «سارک» به‌عنوان یک نهاد بین‌دولتی با هدف «ترویج همکاری‌های فعال و کمک‌های متقابل در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، فنی و علمی» تأسیس شد که دامنه راهبردهای خود را به مسائل سیاسی یا امنیتی گسترش داد (Arndt, 2013: 58). اتحادیه برای مقابله حداکثر و همه‌جانبه به جرایم تروریستی و کلیه اشکال و گونه‌های قابل بروز، «کنوانسیون منطقه‌ای سارک راجع به سرکوب تروریسم» که در شهر «کاتماندو» در سال ۱۹۸۷ میان اعضای سارک امضا شده است با یادآوری «نشست داکا»^۱ در ۷ و ۸ دسامبر ۱۹۸۵ و «بیانیه اجلاس سران بنگلور»^۲ در ۱۷ نوامبر ۱۹۸۶، به رسمیت شناخت در قطعنامه ۲۶۲۵ سازمان ملل متحد، برشمردن کنوانسیون‌های بین‌المللی سابق، برخی اقدام‌ها همانند جرائم ارتكابی با سلاح یا مواد انفجاری منجر به مرگ یا جراحت افراد یا آسیب به اموال را در ردیف جرم تروریستی آورده است.

بلافاصله پس از وقوع حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، اتحادیه همکاری‌های منطقه‌ای جنوب شرقی آسیا اقدام به تهیه پیش‌نویس یک سند جدید برای اجرای قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت ملل متحد و «کنوانسیون بین‌المللی راجع به سرکوب تأمین مالی تروریسم، مصوب ۱۹۹۹» نمود. در نهایت، «پروتکل الحاقی ۲۰۰۴ اتحادیه همکاری‌های منطقه‌ای جنوب شرقی آسیا به کنوانسیون ۱۹۸۷» در سال ۲۰۰۴ به تصویب رسید. مطابق بند نخست از ماده ۴ پروتکل، دولت‌ها ملزم هستند تا جرم جدید ارائه یا جمع‌آوری مستقیم و غیرمستقیم وجوه نقد با قصد مصرف برای ارتكاب جرایم تروریستی یا آگاهی از مصرف آن در این امر را تدوین کنند.

ب- اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا

این اتحادیه موسوم به «آسه‌آن»، برای همبستگی علیه گسترش کمونیست‌ها در این دولت‌های عضو و شورش‌های درون مرزهای خود این کشورها در سال ۱۹۶۷ تأسیس شد. آسه‌آن پس از بمب‌گذاری‌های بالی در سال ۲۰۰۲ و خنثی‌سازی توطئه‌ای برای حمله تروریستی در سنگاپور، و در راستای مقابله به جرایم تروریستی «کنوانسیون اتحادیه کشورهای جنوب شرقی آسیا در مبارزه با تروریسم، مصوب ۲۰۰۷» تصویب شد تا چارچوبی برای همکاری منطقه‌ای در مقابله، پیشگیری و سرکوب تروریسم در کلیه اشکال و مظاهر آن و تعمیق همکاری بین سازمان‌های مجری قانون و مقامات مربوطه طرف‌ها در مقابله با جرایم تروریستی فراهم گردد (Talal, and Javidbakht A, 2022: 305-603).

با این حال، دولت‌های عضو نتوانستند در محکومیت جرایم تروریستی صرف‌نظر از علل آن، به توافق برسند. از این نظر، آسه‌آن از دیگر ابزارهای منطقه‌ای برخوردار نبود؛ زیرا در حالی که مقدمه تکرار می‌کند که «تروریسم، در همه اشکال و مظاهر آن، در هر کجا، هر زمان و توسط هر کس که انجام می‌شود، تهدیدی عمیق برای صلح و امنیت بین‌المللی است»، به‌صراحت آن را در این موقعیت برجسته رد نکرد. این تردید با اشاره به «اهمیت شناسایی و پرداختن مؤثر به علل ریشه‌ای جرایم تروریستی در تدوین هرگونه اقدام ضد آن» وفق بند دوم از ماده ۶ تکرار می‌شود.

ج- انجمن دولت‌های مستقل مشترک‌المنافع

به‌منظور مقابله با گسترش جرایم تروریستی در منطقه آسیای میانه «معاهده همکاری میان دولت‌های عضو کشورهای مستقل مشترک‌المنافع برای سرکوب تروریسم، مصوب ۱۹۹۹» با تأکید بر ویژگی‌های خاص منطقه به تصویب رسید.^۱

ماده نخست این کنوانسیون، جرایم تروریستی و اشکال نوین آن تعریف کرده است. پیش‌بینی سازوکارهای دقیق برای همکاری در واکنش به جرایم تروریستی (مواد ۷ و ۸)، تکلیف به همکاری و اطلاع‌رسانی (ماده ۵) و آموزش متخصصین (ماده ۱۱) از دیگر دستاوردهای این معاهده است. نقطه قابل توجه اینک معاهده فاقد سازوکارهای معمول قضایی از قبیل تأسیس صلاحیت، جرم‌انگاری، استرداد و مجازات متهمین به ارتکاب اقدام‌های تروریستی است؛ چرا که معاهده مذکور بیشتر معاهده همکاری منطقه‌ای برای پیشگیری از جرایم تروریستی است.

«پروتکل تصویب مقررات راجع به رویه سازماندهی و اجرای اقدام‌های مشترک ضد تروریسم در قلمرو کشورهای عضو کشورهای مستقل مشترک‌المنافع، مصوب ۲۰۰۲» و «معاهده کشورهای عضو کشورهای مستقل مشترک‌المنافع در مورد مبارزه با قانونی شدن عواید حاصل از جرم (پول‌شویی) و تأمین مالی تروریسم، ۲۰۰۷» برای هماهنگی و همکاری‌های مشترک در مقابله با جرایم تروریستی مورد تصویب قرار گرفت.^۲

د- شورای همکاری کشورهای عرب خلیج فارس

ای شورا، یک شورای منطقه‌ای، بین‌دولتی، سیاسی و اقتصادی است که متشکل از کشورهای بحرین، کویت، عمان، قطر، عربستان سعودی و امارات متحده عربی با اهداف تجاری و اجتماعی مشترکی و یکپارچگی اقتصادی و نظامی بوده که در سال ۱۹۸۱ تشکیل شد (Ragab, 2016: 581-583).

این شورا در پاسخ به تهدیدهای ناشی از ارتکاب جرایم تروریستی و حفاظت از صلح و امنیت دولت‌های عضو اقدام به تصویب «کنوانسیون شورای همکاری کشورهای عرب حوزه خلیج فارس در مورد مبارزه با تروریسم، مصوب ۲۰۰۴» کرد (Miller, 2022: 436). این توافق تحت تأثیر افزایش تعداد حمله‌های تروریستی در قلمرو حاکمیتی کشورهای عرب خلیج فارس بود، اما ادامه بی‌اعتمادی و رقابت بین کشورهای عضو اغلب مانع از همکاری مؤثر می‌شد.

ه- سازمان همکاری شانگهای

«کنوانسیون سازمان همکاری شانگهای برای سرکوب تروریسم، تجزیه‌طلبی و افراط‌گرایی، مصوب ۲۰۰۱» تصویب شد. کنوانسیون در بخش یکم از بند اول ماده نخست تروریسم را تعریف کرد. بخش جامع کنوانسیون عناصر مشترکی با کنوانسیون بین‌المللی سرکوب تأمین مالی تروریسم و دستورالعمل سال ۲۰۰۲ اتحادیه اروپا در مبارزه با تروریسم دارد.

سازمان همکاری شانگهای در سال ۲۰۰۹ «کنوانسیون سازمان همکاری شانگهای علیه تروریسم» را تصویب کرد. این کنوانسیون به‌طور صرف به تروریسم اختصاص داشت و در مقدمه آن تأکید شده که جرایم مشمول کنوانسیون تحت هیچ شرایطی قابل توجیه نیستند و باید تحت پیگرد قانونی قرار گیرند. این کنوانسیون خود را با دیگر اسناد ضد جرایم تروریستی منطبق کرد و تکرار کرد که کلیه اقدام‌ها برای پیشگیری و مبارزه با این جرایم باید وفق قانون، ارزش‌های دموکراتیک، حقوق و آزادی‌های اساسی بشر و نیز هنجارهای بین‌المللی اتخاذ شود.

به‌طور کلی، واکنش سازمان‌های آسیایی به جرایم تروریستی به اندازه دولت‌های آن متنوع بود، اما بسیاری از اسناد برای مقابله با خطر ناشی از آن تدوین شده است.

1. <https://www.refworld.org/docid/47fdfb290.html>

2. https://read.un-ilibrary.org/international-law-and-justice/international-instruments-related-to-the-prevention-and-suppression-of-international-terrorism_652e7898-en

۳.۴. منطقه عربی و اسلامی

الف - اتحادیه عرب

کشورهای عربی نیز به دلیل مسأله اسرائیل و فلسطین و بهره‌گیری از ابزارهای هم‌چون اقدام‌های تروریستی توسط طرف‌های مختلف در این مناقشه، رابطه طولانی با جرایم تروریستی داشتند. حاکمان عرب نیز با معضل این‌گونه جرایم مواجه بودند؛ زیرا از دهه ۱۹۲۰ به بعد، بسیاری از آن‌ها اقتدار و حکومت خود را توسط گروه‌های مختلف اغلب مذهبی به چالش کشیده بودند

در دهه ۱۹۹۰، اتحادیه عرب به‌طور جدی به این موضوع پرداخت و پس از تصویب «راهبرد مبارزه با تروریسم» در سال ۱۹۹۴ و منشور رفتاری دو سال بعد، در چارچوب راهبردهای دولت‌های عربی اقدام به تصویب «کنوانسیون عربی سرکوب تروریسم» طی سال ۱۹۹۸ نمود. این کنوانسیون مسایل جاری در فلسطین اشغالی را مورد توجه قرار داد؛ چرا که اولین معاهده منطقه‌ای مبارزه با جرایم تروریستی بوده که به تفکیک این نوع جرایم از حق تعیین سرنوشت پرداخته است که این امر را باید معلول وضعیت مبارزات مردم فلسطین اطلاق کرد (Kodkhodaei and Saed, 2018: 223).

کنوانسیون مزبور وفق بندهای اول و دوم ماده نخست، «تروریسم» و «جرم تروریستی» را ضمن شناسایی، مورد تعریف قرار داده است و تأکید دارد جرایم تروریستی به‌مثابه «اقدام خشونت‌آمیز یا تهدیدکننده» و در قالب «ارتکاب، آغاز یا مشارکت در هر جرم» صورت می‌پذیرد. مطابق بند «الف» ماده ۲ این کنوانسیون، کلیه موارد مبارزه به هر وسیله، از جمله مبارزه مسلحانه، علیه اشغال خارجی و تهاجم برای آزادی و تعیین سرنوشت، مطابق با اصول حقوق بین‌الملل، جرم تلقی نخواهد شد.

کنوانسیون علاوه بر تکلیف به معاضدت قضایی (مواد ۹ الی ۱۹ و ۲۱)، مجازات یا استرداد (بند نخست قسمت دوم ماده ۳)، تکلیف به اطلاع رسانی (بند یک قسمت نخست ماده ۴)، تکلیف به ضبط و توقیف اموال و حساب‌های تروریست‌ها (بندهای ۴ و ۶ قسمت نخست ماده ۴) و تکلیف به توقیف و مصادره اموال و حساب‌های ناشی از جرایم تروریستی (مواد ۱۹ الی ۲۱)، به تکلیف دولت‌های عضو برای همکاری در پیشگیری از جرایم تروریستی (مواد ۳ و ۴) نیز تأکید نمود (Namamian, 2023: 79). اتحادیه عرب راجع به مقابله با تأمین مالی جرایم تروریستی ناشی از عواید مالی پول‌شویی «کنوانسیون عربی در مورد مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، مصوب ۲۰۱۰» را تصویب کرد.

ب - سازمان همکاری اسلامی

در پرتو تفکر و اندیشه‌های اسلامی پیرامون ممنوعیت و حرام‌انگاری اقدام‌های تروریستی و تأکید بر اصول و احکام عالی‌ه اخلاقی و مذهبی شریعت اسلامی، سازمان همکاری اسلامی مبادرت به تصویب «کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی برای سرکوب تروریسم بین‌المللی، مصوب ۱۹۹۹» نمود.

این کنوانسیون با برشمردن برخی مصادیق تروریسم مقرر در کنوانسیون‌های بین‌المللی ضد جرایم تروریستی به برخی اقدام‌هایی که برای پیشگیری از جرایم تروریستی است، اشاره می‌کند. وفق کنوانسیون، دولت‌های عضو دو گونه تعهد را نظیر اقدام‌های گُنشی و واکنشی مورد پذیرش قرار دادند. در بخش نخست، اقداماتی همانند ممانعت از استفاده از قلمرو دولت‌های عضو برای طراحی، سازماندهی و یا اجرای جرایم تروریستی، توسعه و تقویت نظام کشف، نقل و انتقال، ذخیره‌سازی و واردات تسلیحات، مهمات و مواد منفجره، توسعه و گسترش نظام‌های بازرسی و مراقبت مرزها، گمرک‌ها و گذرگاه‌ها، تقویت امنیت شخصیت‌ها و هیأت‌های دیپلماتیک و گسترش اقدام‌های اطلاعاتی مورد توجه قرار گرفته است؛ اما در بخش بعدی به اقدام‌هایی نظیر دستگیری مرتکبین جرایم تروریستی و تعقیب آنان مطابق مقررات داخلی دولت‌های عضو و یا استرداد آن‌ها، اشاره شده است (Kodkhodaei and Saed, 2018: 280-281).

۳.۵. سازمان اتحادیه آفریقا

سوءقصد به ترور «حسنى مبارک»، رئیس جمهور مصر در سال ۱۹۹۵ و نیز حملات به سفارتخانه‌های آمریکا در سال ۱۹۹۸ نشان داد که چالش جرایم تروریستی تا چه میزان وجود دارد. سازمان اتحادیه آفریقا برای پاسخ به چالش‌های ناشی از ارتکاب روبه گسترش اقدام‌های تروریستی مبادرت به تصویب «کنوانسیون سازمان اتحادیه آفریقا در پیشگیری و سرکوب تروریسم» در چهاردهم جولای سال ۱۹۹۹ کرد. با این حال، بند سوم از ماده نخست این کنوانسیون، تروریسم را توصیف کرد. ماده ۲ کنوانسیون مبادرت به جرم‌انگاری جرایم تروریستی نموده و تکالیف خاصی را برای دولت‌های عضو در این رابطه پیش‌بینی کرده بود. کنوانسیون نیز تکالیفی را مبنی بر همکاری اطلاعاتی (ماده ۵)، معاضدت قضایی (مواد ۱۴ الی ۱۸) و مجازات یا استرداد (بند ۴ ماده ۶ و بند ۴ ماده ۸) برای بین‌المللی عضو مقرر نموده است.

در سال ۲۰۰۴ و در راستای اصلاح و تکمیل کنوانسیون مزبور، پروتکلی تحت عنوان «پروتکل کنوانسیون اتحادیه آفریقا در مورد پیشگیری و مبارزه با تروریسم» به تصویب رسید که علی‌رغم عدم وجود نوآوری و ارائه جرم جدید نسبت به مفاد قبلی کنوانسیون، اما درصدد تقویت اجرای کنوانسیون و هماهنگی و یکپارچه‌سازی تلاش‌های دولت‌های عضو برای پیشگیری و مقابله با جرایم تروریستی می‌باشد.^۱ وفق بند نخست از ماده ۳ پروتکل مزبور، شکنجه، رفتار تحقیر آمیز یا غیر انسانی با افراد مظنون به تروریست بودن را منع کرده، اما از کشورها خواسته تا تمام اقدامات لازم برای حفظ حقوق بشر اساسی مردم خود در برابر اقدام‌های تروریستی را به عمل آورند. پروتکل بر تعهد دولت‌ها برای پیشگیری از جرایم تروریستی، ایجاد نقاط تماس ملی و گزارش اقدامات انجام شده برای مبارزه با آن تأکید کرد (Omenma and Onyango, 2020: 106). می‌توان به «کنوانسیون مبارزه با تروریسم در آفریقای مرکزی، مصوب ۲۰۰۵» اشاره داشت که در قبال جرایم تروریستی موازینی را مدنظر قرار داد.

مجمع سران دولت‌ها و کشورها درخصوص تأسیس یک «دادگاه آفریقایی حقوق بشر و ملت» پروتکلی را در «اواگوداگو» در بوکینافاسو طی سال ۱۹۹۸ تصویب کردند که با اجرایی شدن آن در سال ۲۰۰۴ منجر به تأسیس «دادگاه آفریقایی حقوق بشر و ملت» گردید. اتحادیه آفریقا ضمن گسترش صلاحیت «دیوان آفریقایی حقوق بشر و ملت» و «دیوان آفریقایی دادگستری و حقوق بشر»، با ترکیب و تجمیع دیوان‌های مزبور تصویب «دیوان دادگستری، حقوق بشر و ملت آفریقا» را از طریق تصویب سند شرم‌الشیخ در ژانویه ۲۰۰۸ مطرح نمود؛ این در حالی است که اتحادیه آفریقا به این امر بسنده نکرد و در بیست‌وسومین اجلاس عادی خود در بیست‌وهفتم ژوئن ۲۰۱۴ در «مالابو» گینه، «سند الحاقی شرم‌الشیخ» را بازنگری کرد و اساسنامه منضم به «سند الحاقی مالابو» سی روز پس از تودیع پانزدهمین سند تصویب، لازم‌الاجرا شد (Ramezani-Quwamabadi, 2017: 285).

تعریف جرایم تروریستی به‌طور کامل از کنوانسیون سازمان اتحادیه آفریقا در پیشگیری و سرکوب تروریسم اخذ شد. تعریف پیچیده و مرکب از جرایم تروریستی در سند الحاقی ۲۰۱۴ به اساسنامه دیوان آفریقا موجب شد تا تفاسیر متعددی از آن ارائه شود. سند الحاقی طی ماده ۲۸ چ به ترتیب اقدام به تعریف، جرم‌انگاری و احصای پاره‌ای از مصادیق برجسته جرایم تروریستی نموده است؛ در بند «الف» از ماده ۲۸ چ سند الحاقی جرایم تروریستی به هر رفتاری که حقوق کیفری کشور عضو، حقوق اتحادیه آفریقا، یا حقوق جامعه اقتصادی‌ای که اتحادیه آفریقا به رسمیت می‌شناسد یا براساس حقوق بین‌المللی رسمیت یافته است، در منطقه را نقض کند و بتواند حیات، تمامیت فیزیکی یا آزادی هر شخص یا هر گروه یا جمعی از اشخاص را تهدید کند؛ یا چنین اشخاصی را دچار صدمه جدی یا مرگ سازد؛ یا به اموال دولتی یا خصوصی، منابع طبیعی، میراث زیست‌محیطی یا میراث فرهنگی خسارت بزند؛ و برای مقاصد محاسبه یا منظور شده باشد، تعبیر شده است (Worle and Frombaum, 2018: 123).

1. 2004 Protocol, Art 2(2), and Pursuant to the 2002 Protocol Relating to the Establishment of the peace and Security Council of the African Union (adopted 1st Ordinary Sess of the African Union Assembly, Durban, 9 July 2002) Art 3(g).

نتیجه‌گیری

با پایان جنگ سرد، ماهیت جرایم تروریستی در نوسان بود؛ زیرا گونه‌های خشونت تروریستی اغلب همراه با حمله‌های انتحاری رواج بیشتری یافتند. این روند پیش از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ آغاز شد و با هدف قرار دادن نظام‌های محلی توسط بازیگران غیردولتی نظیر القاعده تقویت شد. این در حالی است که تروریسم محلی، تغییر در ماهیت خشونت سیاسی غیردولتی، و افزایش تعداد حمله‌ها موجب شد که سازمان‌های بین‌المللی (هم‌چون آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری و سازمان بین‌المللی دریانوردی) و منطقه‌ای (نظیر سازمان کشورهای آمریکایی، اتحادیه عرب و سازمان همکاری شانگهای) پیش از حملات سال ۲۰۰۱، اسناد ضد جرایم تروریستی جدیدی مصوب کنند، اما برای اقصی نقاط، موج جدیدی از ابزارهای ضد جرایم تروریستی پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ آغاز شد.

پاسخ‌های حقوقی به جرایم تروریستی همچنان منعکس‌کننده تفاوت‌های بین دولت‌ها و بین مناطق است؛ زیرا بر اساس میراث تلاش‌های قبلی ساخته شده بود، اما ملاحظات جدیدی را نیز در بر می‌گرفت. با این حال، هر تعهد بین‌المللی تنها به اندازه تمایل دولت‌ها به احترام یا اجرای آن قوی است. پاسخ‌های بین‌المللی و منطقه‌ای به جرایم تروریستی از پایان جنگ سرد توسعه، تکامل و تشدید شده است.

اگرچه راهبرد سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای ضمن تشویق دولت‌های عضو به همکاری و هماهنگی است، اما امکان عملیاتی کردن راهبردهای پیشنهادی در ایجاد اولویت‌ها و توسعه برنامه‌ها در قبال جرایم تروریستی امری ملموس به نظر می‌رسد. انسداد تأمین مالی جرایم تروریستی می‌تواند موثرترین سازوکار در قبال جرایم تروریستی باشد. پس از حوادث تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ رویکرد تغییر کرد و به سمت مبارزه با تأمین مالی جرایم تروریستی سوق پیدا کرد. از اینرو، جرایم تروریستی با انگیزه‌های گوناگونی ارتکاب می‌یابند که برای سازمان‌های بین‌المللی محو انگیزه‌ها تا حد بسیاری ناممکن است، اما بعد از شناسایی سازمان‌های تروریستی انسداد راه تأمین و گردش مالی آن‌ها در حدود اختیارات این سازمان‌هاست.

اتخاذ سیاست‌هایی نظیر «هماهنگی دولت‌ها در اجرای مفاد حقوقی اسناد سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای»، «هماهنگی برنامه‌های ظرفیت‌سازی و کمک‌های فنی جهانی و منطقه‌ای و حتی دوجانبه در اجرای برنامه‌های اقدام ضد تروریستی»، «همکاری نهادهای دولتی و خصوصی در سطوح ملی و بین‌المللی در قبال تهدیدهای ناشی از ارتکاب جرایم تروریستی» و «ظرفیت‌سازی برای تقویت ظرفیت نهادی دولت‌های عضو برای همکاری‌های فنی مقابله با جرایم تروریستی»، می‌تواند ضمن ایجاد اجماع میان دولت‌های عضو، امکان هم‌گرایی را در سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای در تقویت و ایجاد ظرفیت‌های حقوقی مقابله با جرایم تروریستی فراهم آورد.

References:

- Arndt, Michael (2013), **India's Foreign Policy and Regional Multilateralism**, Critical Studies of the Asia Pacific, Hound mills, New York: Palgrave Macmillan, 59–75.
- Asust, A (2000), **Modern Treaty Law and Practice**, Cambridge.
- Bagherinezhad, Zeinab (2024), A Contemplation on the Fundamental Principles Governing Criminal Proceedings, **Criminal law Research**, 15(1): 7-20. [In Persian]
- Baumer-Schuppli, Fabian (2020), "The Proliferation of Definitions of Terrorism in International Law; A Story of Failed Symbolism and Premature Universal Jurisdiction", **The Global Crime, Justice and Security Journal**, 1: 39-57.
- Bitjam, Ramsin, Mohammad Ali Khosravi, Reza Jalali and Didekht Sadeghi-Haqiqi (2022), European Union's Normization Strategy in Facing Terrorism and the Growth of Extremism, **International Relations Studies**, 15(2): 113-139. [In Persian]

- Black-Branch**, Jonathan L., **Fleck**, Dieter (2016). "Peaceful Uses of Nuclear Energy and Its Interrelationship with Nuclear Non-proliferation and Disarmament", in: **Nuclear Non-Proliferation in International Law-Volume III; Legal Aspects of the Use of Nuclear Energy for Peaceful Purposes**, Jonathan L. **Black-Branch**, Dieter **Fleck**, Springer Nature Switzerland AG.
- Bohn, Michael K. (2011), "The Achille Lauro Hijacking: Lessons in the Politics and Prejudice of Terrorism", <https://www.nebraskapress.unl.edu/potomac-books/9781574887808/>
- Blumenau, Bernhard and Johannes-Alexander Müller (2021), "International Organizations and Terrorism: Multilateral Antiterrorism Efforts, 1960–1990", **Terrorism and Political Violence**, 2(35): 433-451.
- Blumenau, B. Blumenau (2016), "The Group of 7 and International Terrorism: The Snowball Effect That Never Materialized," **Journal of Contemporary History**, (51)2: 316–34.
- Odinus, Daniel (2021), "G7 Diplomacy in the Fight Against State-Sponsored Terrorism", in: **Institutionalised Summits in International Governance: Promoting and Limiting Change**, Daniel Odinius, Routledge, 1st Edition, pp. 1-26.
- Omenma, J. Tochukwu and Moses Onyango (2020), "African Union Counterterrorism Frameworks and Implementation Trends among Member States of the East African Community", **India Quarterly**, 76(1): 103–19.
- Faraji, Mohammad Reza (2014), Analysis of the Black Sea Economic Cooperation Organization, **Political and International Research**, 7(24): 161-184. [In Persian]
- Graham, K (2005), "The Security Council and Counter-terrorism: Global and Regional Approaches to an Elusive Public Good", **Terrorism and Political Violence**, 17: 49-52.
- Gunaratna, Rohan and Gloria Cheung (2020), "Regional Legal Responses to Terrorism in Asia and the Pacific," in **Research Handbook on International Law and Terrorism**, by Ben Saul, Edward Elgar Publishing.
- Pirbadaghi, Saeeda and Mohsen Abdulahi (2021), European Union Actions against Terrorist Crimes, **Detective**, 15(56): 43-63. [In Persian]
- Pirouzan, Alireza (2009), The European Union and the Terrorism Phenomenon, **Political-Economic Information**, 24(266): 83-82. [In Persian]
- Kazemi Naini, Sidmoussi (2014), The role of the UN Security Council in realizing the world slogan against violence and extremism; With an emphasis on Iran's proposed resolution, **Foreign Policy**, 2(29): 115-81. [In Persian]
- Kodkhodaei, Abbas Ali and Nader Saed (2018), Combating Terrorism and the Strategy of the Organization of Islamic Countries in the Light of the 1999 Convention, in: **Terrorism and Countering It**, by Abbas Ali Kodkhodai and Nader Saed, Tehran: Publications of the World Islamic Peace Forum by order International conference of the global coalition against terrorism for a just peace, first edition. [In Persian]
- Kraska, James (2017), "Effective Implementation of the 2005 Convention on the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation", **Naval War College Review**, 70(1): 11-22.
- Murphy, Cian C (2019), "Terrorism and Transnational Law: Rules of Law Under Conditions of Globalization", **Law Research Paper Series**, University of Bristol Law School, bristol.ac.uk/law/research/legal-research –papers.
- Miller, Rory (2022), "The Gulf Cooperation Council and Counter-Terror Cooperation in the Post-9/11 Era: A Regional Organization in Comparative Perspective", **Middle Eastern Studies**, 3(58): 435-451.
- Namamian, Peyman and Omid Shirzad (2019), Criminalization of illegal behaviors against aviation security in the territory of the 2010 Beijing Convention and its Additional Protocol, **International Studies**, 11(41): 182-209. [In Persian]
- Namamian, Peyman (2023), The response of the Arab League and the African Union to threats caused by terrorist crimes, **Islamic World Crisis Research**, 3(10): 75-95. [In Persian]
- Namamian, Peyman (2022), "Legal and global developments in the application of anti-terrorist crime mechanisms in the age of violence and extremism, **Policy Research on Development in Human Sciences**, 1(4): 116-97. [In Persian]
- Namamian, Peyman, Mehdi Shahbazi, Omid Ghanbari (2022), Researching the definition of terrorism as organized crime after two decades of the terrorist events of September 11, 2001, **Excellence in Law**, 13(1): 3-34. [In Persian]
- Ramezani-Quwamabadi, Mohammad Hossein (2017), Gradual development of regional criminal justice with an emphasis on the African Court of Justice and Human Rights, **Criminal Law Research**, 6(22): 261-283. [In Persian]
- Ragab, Eman (2016), "The Gulf Cooperation Council Countries and Countering ISIS: Threats, Policies and Challenges", **Contemporary Arab Affairs**, 9(4): 577-595.
- Saed, Mohammad Jaafar (2009), **Legal Criteria in Separating Terrorism from the Right to Self-Determination, Proceedings of the Muslim World Victims of Terrorism Conference**, Volume II, Tehran: Publications of the World Islamic Peace Forum, First Edition. [In Persian]

- Saul, Ben (2008), “Reasons for Defining and Criminalizing Terrorism in International Law”, **Anuario Mexicano de Derecho Internacional**, 1(6): 174-198.
- Saul, Ben (2016), “Terrorism, Counter-Terrorism and International Humanitarian Law”, **Legal Studies Research Paper**, 16(37): 1-16.
- Talai, Farhad and Maral Javidbakht A (2022), Evaluating the role of South and Southeast Asian regional organizations in combating maritime terrorism: A case study of York, BIMSTEC and ASEAN, **International Organizations**, 2(5): 279-310. [In Persian]
- Talai, Farhad and Maral Javedbakht B (2022), The Function of the 1982 Convention on the Law of the Sea and the 1988 Rome Convention in Countering Maritime Terrorism, **International Law Journal**, 39(67): 171-200. [In Persian]
- Van Ginkel, B (2003), “The United Nations: Towards a Comprehensive Convention on Combating Terrorism”, in: M van Leeuwen(ed), **Confronting Terrorism**, Kluwer, The Hague.
- Zeballos, Melina, Carla Sophie Fumagalli, Signe Maria Ghelfi, Adrian Schwaninger (2023), “Why and How Unpredictability is Implemented in Aviation Security: A First Qualitative Study”, **Heliyon**, 9(3): 1-13.

استناد به این مقاله:

نمامیان، پیمان . (۱۴۰۳)، « قلمرو اسناد سازمان های جهانی و منطقه ای در تقویت ظرفیت های حقوقی مقابله با جرایم تروریستی»، پژوهشنامه حقوق کیفری، دوره ۱۵، پیاپی ۳۰، صص. ۱۷۳-۱۸۹
 Doi: 10.22124/jol.2024.26384.2442

Copyright:

Copyright for this article is transferred by the author(s) to the journal, with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

